

An Analysis of Failure in The Bayasana Sutta

Sukanda Tenissara^{1*}

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Tenissarasukanda@gmail.com

ABSTRACT

This article aims to study and analyze the woes in the Payasana Sutta. The results of the study found that the failure in Buddhism can be divided into four cases: 1) failure caused by relatives; 2) failure caused by wealth; 3) failure caused by diseases; 4) failure of morality. This failure is the disaster and damage, which may occur to any person, organization, institution and society. Wherever this failure happens, the damage will happen accordingly. In Buddhism, the Buddha taught the monks to observe the precepts as it possibly leads to other kinds of failure. The failure in the Bayasana Sutta relates to the failure caused by the power of views (*ditṭhi*) as the behavioral stimulator because it makes ignorance and delusion become the truth. When ignorance and delusion overcome the mind, the self-overemphasized thought of correctness of thought, speech and mental conducts occur. Thereafter there is a lack of thoughtfulness in living in terms of physical, vocal and mental conducts, their advantages and disadvantages to oneself or the others. This leads to oneself focus, ignorance of the surroundings or society. This is caused by the delusion and oneself satisfaction of conducts and speech without consideration of harms that might happen to the others. So, the failure caused by relatives, wealth, diseases and morality is begun with the failure of thought.

Keywords: Failure, Theravada Buddhism, Bayasana Sutta

วิเคราะห์วิบัติในพยสนสูตร

สุกาญดา เทนอิสสระ^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Tenissarasukanda@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์วิบัติในพยสนสูตร ผลการศึกษาพบว่า วิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นั้นสามารถสรุปได้ เป็น 4 กรณี คือ 1) วิบัติแห่งญาติ 2) วิบัติแห่งโรค 3) วิบัติเพราะโรค 4) วิบัติแห่งศีล ความวิบัติเหล่านี้เป็นความหายนะ ความเสียหายอันเกิดขึ้นกับบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน สังคม เมื่อความวิบัติเกิดขึ้นในทีใด สังคมใด ความเสื่อมเสียหายก็เกิดขึ้นในทีนั้น สำหรับในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ามักจะสอนให้พระภิกษุสงฆ์สำรวมในศีลเพราะศีลวิบัติจะเป็นตัวเชื้อให้ไปถึงวิบัติตัวที่สอง สามและสี่ต่อไป วิบัติที่ปรากฏในพยสนสูตรนั้น พบว่า ความวิบัติแห่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยอำนาจของทิวฐิเป็นตัวยุทธ และเป็นตัวผลักดัน ให้กระทำเพราะความไม่รู้ตามความเป็นจริง ความหลงผิดคิดว่าสิ่งที่ตนคิดหรือกระทำนั้นเป็นความถูกต้อง เมื่อความไม่รู้เข้าครอบงำจิตบวกกับความหลงผิด คิดสำคัญตนว่า คิดถูก กระทำถูกต้องทั้งทางกาย วาจา และใจ ขาดความรอบครอบในการดำเนินชีวิต ขาดการคิดพิจารณาในสิ่งที่ตนกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ว่าจะจะเป็นผลดีหรือร้ายต่อตนเองหรือต่อบุคคลอื่น มักยึดเอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง หรือสังครอบตัว ขอแค่เพียงสิ่งที่ทำลงไป หรือการพูดออกไป ด้วยความพอใจของตน ด้วยความหลงสำคัญตนว่าถูกต้อง ไม่สนใจว่าจะสร้างปัญหาให้กับคนอื่นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ ความวิบัติแห่งญาติ ความวิบัติแห่งโรค หรือความวิบัติแห่งศีล จึงมักเริ่มต้นที่ความวิบัติแห่งทิวฐิ

คำสำคัญ: วิบัติ, พระพุทธศาสนาเถรวาท, พยสนสูตร

© 2022 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

สังคมของโลกในยุคปัจจุบัน เป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่หลากหลายไปด้วยวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน เมื่อการดำเนินชีวิตที่จะต้องปรับและเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม จึงทำให้เกิดการกระตุ้นแนวความคิดที่จะพัฒนาการดำเนินชีวิตให้มีความสะดวกสบายและก้าวล้ำนำหน้าอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องและสนองความต้องการของมนุษย์ในการการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน เมื่อโลกได้ถูกมนุษย์นำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติขึ้นมาใช้ เพื่อให้มนุษย์ที่ดำเนินชีวิตบนโลกนี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น จึงเป็นสาเหตุทำให้ระบบนิเวศทางธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จึงก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่บ่อยๆ อาทิเช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น ด้วยสภาวะทางธรรมชาติที่เป็นเช่นนี้ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาติ เฉกเช่นเดียวกับชีวิตของมนุษย์ ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกฎแห่งพระไตรลักษณ์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 12/358/394) ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกสภาวะแบบนี้ว่า วิบัติ คำว่า วิบัติ ในความหมายทางพระพุทธศาสนาหมายถึง ความเสียหาย ความผิดพลาด ความบกพร่อง ความเสียหายใช้การไม่ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2558) วิบัติ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีอยู่มากมายหลายประการ ในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะกล่าวถึงเฉพาะวิบัติ 5 ประการที่ปรากฏในพยสนสูตร ซึ่งว่าด้วยวิบัติแห่งญาติ 1) วิบัติแห่งโรค 1) วิบัติเพราะโรค 1) วิบัติแห่งศีล 1) วิบัติแห่งทิวฐิ 1) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 22/130/209-210) เนื่องด้วยสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาความเสื่อมในทางศีลธรรมและจริยธรรม

อย่างหนัก ปัญหาเหล่านี้ได้หมักหมมและสั่งสมมานาน นับตั้งแต่การแยกเอาการศึกษาออกจากวัด เพื่อต้องการพัฒนาการศึกษาของชาติให้เท่าเทียมกับนานาประเทศ ด้วยเหตุนี้ ผู้คนในสังคมเริ่มจะห่างจากศีลธรรมจริยธรรมมากขึ้น กลายเป็นปัญหาที่จะต้องรีบแก้ไขเร่งด่วน

เมื่อพิจารณาถึงคำว่า วิบัติ ตามนัยคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่ได้กล่าวไว้ ความวิบัติที่เกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการกระทำของตนเองเป็นเหตุหลัก ผลจากการกระทำนั้นเองที่ส่งผลให้ดี หรือส่งผลในทางลบ ก็อาศัยเหตุของการกระทำเป็นหลัก การกระทำของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็อาศัยอำนาจของจิต เป็นที่ตั้ง เป็นที่คอยควบคุมดูแลและบังการให้ความคิด ถูกผิดชั่ว เป็นหลักสำคัญส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่จะทำให้เกิดความสุข และเป็นผลทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เข้าใจในเรื่องของกฎธรรมชาติ ก็เพื่อให้เราเข้าใจว่าเรากำลังมีชีวิตอยู่ในโลกที่ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ (สมภาร พรหมทา, 2548) แต่ “วิบัติ” ในทัศนะของผู้วิจัยที่จะศึกษานี้ จะศึกษาในภาพรวมทั้งสองด้าน คือในด้านที่เป็นรูปธรรมและด้านที่เป็นนามธรรม กล่าวคือ ด้านที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า เรียกว่า อัตตัตถะ หมายถึง ประโยชน์ตน สิ่งที่เป็นคุณแก่ชีวิตช่วยให้เป็นอยู่ด้วยดี สามารถพึ่งตน หรือเป็นที่พึ่งแก่ตนได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ภักฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ หรือปรมัตถะ ความมีชีวิตและสิ่งอันเกื้อหนุนให้ชีวิตเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจและทางปัญญา ชีวิตที่มีคุณภาพ มีคุณค่า และมีความหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2558)

ดังนั้น เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยการชี้ให้เห็นถึงมุมมองต่างๆ ของชีวิต ด้วยการยกเอาพระสูตรในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยผ่านกระบวนการการวิจัย เพื่อหาองค์ความรู้ให้เข้ากับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน บทความนี้จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วิบัติในพยสนสูตร” เพื่อนำความรู้ที่ได้มาบูรณาการปรับใช้ในสังคมและช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

1. ความหมายของวิบัติ

ความหมายคำว่า “วิบัติ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความฉิบหายความหายนะ, ความเป็นอัปมงคล เช่น ทรัพย์สมบัติวิบัติ ความเคลื่อนคลาด, ความผิด, เช่น อักษรวิบัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ในความหมายที่ปรากฏในพยสนสูตรนั้น หมายถึง “ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจะไม่ไปเกิดในอบายทุกคติ วินิบาต นรก เพราะความวิบัติแห่งญาติเป็นเหตุ เพราะความวิบัติแห่งภคเณเป็นเหตุ เพราะความวิบัติเพราะโรคเป็นเหตุ แต่สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะความวิบัติแห่งศีลเป็นเหตุ หรือเพราะความวิบัติแห่งทัญญูเป็นเหตุ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 22/130/209-210)

ตามนัยที่ปรากฏในพระสูตรที่กล่าวถึง จะเห็นว่า ความวิบัติที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นได้เป็น 2 กรณี คือเกิดจากบุคคลที่ทุศีลหรือมีศีลวิบัติ และทัญญูวิบัติ คือความเห็นที่ผิด ความเข้าใจผิด และความเชื่อที่ผิด ทั้งนี้มักมีคำขยายนำหน้า เช่น สัมมาทัญญู (ความเห็นชอบ) มิจฉาทัญญู (ความเห็นผิด) แต่ถ้ามีคำว่า ทัญญู มาคำเดียว มักมีนิสัยไม่ดี หมายถึง ความยึดถือตามความเห็น ความถ้อยมั่นที่จะให้เป็นไปตามความเชื่อถือหรือความเห็นของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2558) อันเป็นเหตุให้บุคคลผู้กระทำ เมื่อละจากโลกนี้ไป อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เป็นที่ไปในเบื้องหน้า อีกนัยหนึ่ง บุคคลผู้กระทำผิดด้วยอาศัยทัญญู เป็นตัวเหตุย่อมทำให้บุคคลนั้น เสื่อมจากภคเณ เสื่อมจากญาติและสุดท้ายความวิบัติแห่งโรค อันจะพึงเกิดแก่บุคคลในชาติปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงยกเอาความหมายของคำว่าวิบัติแห่งศีลและวิบัติแห่งทัญญู ตามนัยความหมายของนักวิชาการของแต่ละท่านที่ได้กล่าวไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2558) ได้ให้ความหมายคำว่า “วิบัติ” ว่า ความเสีย ความผิดพลาด ความบกพร่อง ความเสียหายใช้การไม่ได้

ปิ่น มุทุกันต์ (2535) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธศาสตร์ ภาค 1 ถึงความมุ่งหมายในการรักษาศีลไว้ว่าการรักษาศีลนั้น โดยความหมายในการปฏิบัติ เป็นการเว้นจากการกระทำที่ไม่ดี ฆ่ากันไม่ดี ลักทรัพย์ไม่ดี ผิดลูกเขามาเมียเขาไม่ดี โทษกันไม่ดี กินเหล้าเมาสุรายาเสพติดของมีนเมาทั้งหลายทำให้เสียสติสัมปชัญญะ เสียทรัพย์ไม่มีการรักษาศีล คือ การงดเว้นจากการกระทำที่ไม่ดีเหล่านี้

แก้ว ชิตตะชบ (2553) กล่าวในหนังสือหลักการถือศีลปฏิบัติธรรม ไว้ว่า ศีล 5 หรือเบญจศีลนี้เป็นมาตรฐานอย่างต่ำสำหรับการจัดระเบียบชีวิตและสังคมของมนุษย์ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อโอกาสขั้นพื้นฐานในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม หรือทำการพัฒนาให้สูงขึ้น ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ทางจิตใจหรือทางวัตถุก็ตาม จัดเป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง

วศิน อินทสระ (2555) กล่าวไว้ในหนังสือ “พัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิ” ว่า ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิ ไม่มีความเห็นที่ถูกต้อง ไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว การพัฒนาก็จะพัฒนาไปทางรก ไม่เรียบร้อย รกทั้งกาย รกทั้งใจ รกทั้งศีลธรรม ศีลธรรมมันรก

สรุปได้ว่า ความวิบัติที่เกิดขึ้นมาจากน้ำมือของมนุษย์นั้น เกิดขึ้นมาได้จากความประพฤติผิดมีความเห็นที่ผิด เมื่อเหตุทั้งสองประการนี้มีอยู่ในจิตใจของบุคคลใดก็ตาม ย่อมนำความวิบัติ ความฉิบหายมาสู่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นหลักสำคัญ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักแยกแยะความดี ความชั่ว มีเหตุผล มีความนึกคิด พิจารณาใช้ปัญญาใคร่ครวญก่อนจะกระทำหรือพูดกล่าวออกไป เป็นสิ่งป้องกันไม่ให้ความวิบัติเกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้น ทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์ในโลกปัจจุบัน และในส่วนที่เป็นไปในโลกเบื้องหน้า คือสัมปรายภพ นั่นเอง

2. ความสำคัญของวิบัติ

ความวิบัติเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อยากพบ แต่ก็ไม่มีใครที่จะสามารถกำหนดได้นี้เป็นแนวคิดของสามัญชนคนทั่วไปที่ส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนกันไปอย่างมาก ในความเป็นจริงแล้ว ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวไว้ว่า “กรรม” เป็นเครื่องจำแนกบุคคล ดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับกรรมของตนเองเป็นหลัก คำว่า “กรรม” ในทัศนะตามคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา แปลว่าการกระทำ มีความหมายกลางๆ ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี ถ้าเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดี เรียกว่า อกุศลกรรม แต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปมักเข้าใจคำว่ากรรมนั้น หมายถึง การกระทำไม่ดี และผลของการกระทำไม่ดี พระพุทธเจ้าได้ตรัสความหมายของกรรมไว้ในนิพเพติกสูตรว่า “ ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 22/63/577)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543) ได้อธิบายไว้ว่า “กรรม” แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วย “เจตนา” หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม

จากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น คงพอจะมองเห็นความหมายของวิบัติได้ดีพอสมควร และพอที่จะทำให้มีความเข้าใจ และกระจ่างขึ้น ชัดเจนขึ้นถึงคำว่า “วิบัติ” ตามนัยทัศนะของนักวิชาการและตามนัยคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา สำหรับคำว่า “วิบัติ” ตามปกติในความเข้าใจของมนุษย์ทั่วไป ความวิบัตินี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เลวร้าย รุนแรงและมีความน่ากลัวอย่างที่สุดสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ภาษาใดก็ตามที่ ความวิบัติก็คือความหายนะ ในความเข้าใจของบุคคลทั่วไป ภาษาของคำว่า “วิบัติ” ส่วนใหญ่จะพบตามคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา แต่ภาษาที่ใช้กันในโลกมักจะพบคำว่า “พิบัติ” เป็นส่วนมาก น้อยนักที่จะเห็นคำว่าวิบัติ ไม่ว่าจะเห็นคำว่า “วิบัติ” หรือ “พิบัติ” หรือแม้แต่คำว่า “หายนะ” ก็ดีล้วนแล้วแต่สื่อไปในด้านของความเสื่อม ความสูญเสีย ความไม่เจริญ เป็นต้น ความสำคัญของวิบัติจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น “วิบัติ” จึงเป็นสิ่งที่ใครๆในโลกนี้ไม่ปรารถนาต้องการ และไม่พึงปรารถนาประสบพบเจอกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงต้องจำเป็นที่จะต้องศึกษา และให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะารู้จักแนวทางการแก้ไข และวิธีที่จะป้องกันไม่ให้ความวิบัติเกิดขึ้นกับตัวเราเอง ดังจะได้กล่าวต่อไป

ความวิบัติที่เกิดจากโทษแห่งผู้ทุศีลหรือศีลวิบัติ คือ เกิดจากการไม่ประพฤติในหลักศีลธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คือ ศีล 5 นั้นเอง ซึ่งศีล 5 เปรียบเสมือนกับกฎหมายชีวิตของมนุษย์ หากบุคคลใดก็ตามที่ล่วงละเมิดในกฎข้อห้ามทั้ง 5 ข้อนี้ ถึงแม้ว่าการล่วงละเมิดศีลอาจไม่ทำให้ผิดกฎหมายบ้านเมืองก็ดีสำหรับบางข้อ แต่การล่วงละเมิดศีลชักนำพาให้บุคคลนั้นทำผิดกฎหมายได้ เช่น ความเสื่อมทรพย์เพราะความประมาทเป็นเหตุ ตัวอย่างเช่น ประมาทม้าเมาในอบายมุขต่างๆ หลงในการพนันทำให้เสื่อมทรพย์ ล่วงละเมิดศีล เช่นไปฆ่าเขา ลักทรัพย์หรือฉ้อโกงทรัพย์ของเขา ถูกจับได้ต้องติดคุกหรือต้องเสียทรัพย์มากมายในการสู้คดีความ ทรัพย์เก่าก็หมดไป ทรัพย์ใหม่ก็หาไม่ได้ เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นไม่กล้าหาญในที่ประชุมเพราะเกรงจะถูก ทั่วถึงถึงความผิด เมื่อจะตายระลึกถึงกรรมชั่วของตนทำให้หลงตาย ตายแล้วยังต้องไปทุกตีก (วคิน อินทสระ, 2557)

จะเห็นว่า เพียงแค่ความวิบัติ ที่เกิดจากการไม่มีศีลธรรม ยังทำให้เกิดความเสื่อมเสีย โดยหาประมาณไม่ได้เช่นนี้ เป็นผลพวงติดตามกันไปแบบลูกโซ่ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตจากเคยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ก็กลับกลายเป็นชีวิตที่มีแต่ความทุกข์ ทั้งทางกายและใจ เป็นชีวิตที่ล้มเหลวทางสังคม ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นผลเนื่องมาจากตัววิบัติเป็นสำคัญ คือมีความเห็นที่ผิด การมีความเห็นที่ผิดเพราะเหตุของการตั้งใจไว้ผิด การตั้งใจไว้ผิดเพราะเหตุเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือความเห็นที่ผิดไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล ทรงแวะลงข้างทางประทับที่ใต้ต้นไม้ ต้นหนึ่ง นายโคบาล (คนเลี้ยงโค) คนหนึ่งเข้าไปเฝ้า ได้สนทนา กับพระผู้มีพระภาคแล้วชื่นใจเลื่อมใส ได้อาราธนาเพื่อเสวยที่บ้านของตนในวันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงรับแล้ว วันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์จำนวนมาก ที่บ้านของนายโคบาลนั้น เขาได้เตรียมอาหารที่ประณีตถวาย พระพุทธเจ้าเสวยเสร็จแล้ว ทรงแสดงธรรมให้ฟังคืออนุพุททิกถาและอริยสัจ นายโคบาลได้สำเร็จโสดาปัตติผล เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับ เขาเดินไปส่งเสด็จ ช่วงระยะหนึ่งแล้วกลับ เขาถูกชายผู้หนึ่งฆ่าตายในระหว่างทาง ภิกษุบางรูปที่ตามมาภายหลังได้เห็นเขาถูกฆ่าตายแล้ว จึงไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงเปล่ง อุทานในเวลานั้นว่า “โจรเห็นโจร คนมีเวรเห็นคนมีเวร พึงทำสิ่งร้ายให้แก่กันอันใด จิตที่ตั้งไว้ผิดยังทำร้ายบุคคลได้มากยิ่งขึ้น (วคิน อินทสระ, 2557)

จึงสรุปได้ว่า จิตที่ตั้งไว้ผิดเป็นจิตที่สามารถทำร้ายตัวเองและทำร้ายคนอื่น ด้วยเหตุที่จิตเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือมีความเข้าใจผิดคิดว่าสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปนั้นมีความถูกต้อง แต่ความเป็นจริงแล้ว บุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิ มักจะทำอะไรลงไปด้วยอำนาจของกิเลสที่คอยครอบงำจิตอยู่ตลอดเวลา ด้วยความสำคัญผิด มิจฉาทิฎฐิ จึงเป็นสภาพธรรมที่มีจริง ที่เป็นอกุศลธรรม ที่เป็นความเห็นผิด เห็นคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เช่น เห็นผิดว่ากรรมไม่มี ผลของกรรมไม่มี เห็นผิดว่ามีสัตว์บุคคล เห็นผิดว่าเป็นสุข เห็นผิดว่าเที่ยง เป็นต้น รวมความว่า ความเห็นผิดเป็นการเห็นที่คลาดเคลื่อนตามความเป็นจริงในเรื่องของสภาพธรรมเป็นความจริงที่ว่า บุคคลผู้ที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม บรรลุถึงความเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาบัน โอกาสที่จะมีความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ) ก็ย่อมสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ แล้วแต่ว่าจะมีมากหรือน้อย ความเห็นผิดนี้อันตรายมาก เป็นเหตุนำมาซึ่งอกุศลธรรมอย่างมากมาย เพราะเหตุว่าเมื่อมีความเห็นผิดแล้วอะไรๆ ก็ผิดตามไปด้วย กล่าวคือความประพฤติทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ก็ผิดไปด้วยตามความเห็นที่ผิดนั่นเอง ผลที่ตามมาคือ เป็นผู้มีอบายเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ความวิบัติก็จักบังเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้นั้น จึงเป็นเรื่องที่น่ากลัว และจะประมาทไม่ได้เลย

3. ประเภทวิบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “วิบัติ” ตามนัยแห่งอรรถาธิบายของพระพรหมคุณาภรณ์ ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ หมายถึง ความผิดพลาด ความคลาดเคลื่อน ความเสียหาย

ความบกพร่อง และความใช้การไม่ได้ หากเราจะมองให้เห็นภาพความชัดเจนของคำว่า “วิบัติ” ซึ่งจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนในสังคมไทย ทุกวันนี้ในสังคมของไทยได้เกิดความวิบัติขึ้นแล้ว ความวิบัติที่ว่า หมายถึง ความเสื่อมโทรมทางสภาพจิตใจอย่างหนัก และอาจมีแนวโน้มว่าจะเกิดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความวิบัติที่กล่าวมานี้ คือ ความวิบัติ 4 ประการ ได้แก่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 8/271/364)

3.1 ศิลวิบัติ

ศิลปวิบัติ คือ การกระทำที่ขัดต่อศีลหรือการกระทำให้ศีลบกพร่อง ตัวอย่างเช่น ศิลวิบัติที่เกิดขึ้นกับพระภิกษุสงฆ์ ก็คือ พระที่ล่วงละเมิดวินัย ศิลวิบัติสำหรับคฤหัสถ์ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าถือตามนัยแห่งศิลปวิบัติดังกล่าวข้างต้น ก็อาจพอจะนำมาอธิบายศิลปวิบัติสำหรับคฤหัสถ์ได้ โดยแบ่งตามนัยของศีลที่คฤหัสถ์สามารถสมาทานได้ คือ ศีล 5 สำหรับฆราวาส หรือที่เรียกว่าคนดีต้องมีศีล 5 ข้อเป็นนิจศีล คือ รักษาได้เป็นประจำไม่ขาด ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งก็เรียกว่าศิลปวิบัติ ศีล 8 สำหรับอุบาสกอุบาสิกา ตลอดระยะเวลาที่สมาทานวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ถ้ามีการล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่งก็เรียกว่า ศิลวิบัติ เช่น จากข่าวตามสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะบนโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น จะเห็นว่ามีข่าว พ่อข่มขืนลูก ปู่ข่มขืนหลาน และครูข่มขืนศิษย์ ก็บอกได้ว่าศิลปวิบัติ ถูกกล่าวถึงแล้ว ไม่ว่าจะเป็ศีล 5 ศีล 8 หรือศีล 227 ก็ดี

ในสังคมไทยทุกวันนี้ ไม่เว้นแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ ล้วนแล้วแต่มีศิลปวิบัติเกิดขึ้นแล้วก็เป็นข่าวให้สังคมได้วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากมาย เป็นที่น่าสังเกตว่าระยะหลังในยุคปัจจุบัน ศิลวิบัติที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดของพระภิกษุในด้านการล่วงละเมิดศีลและความประพฤติเสียส่วนใหญ่ มิใช่เป็นแค่เพียงความวิบัติทางด้านความเชื่อ ความศรัทธาและความเข้าใจผิดกันซึ่งถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงที่สุดแล้ว แต่ถ้าหากความประพฤติของพระภิกษุสามเณรหย่อนยานในพระธรรมวินัยแล้ว ส่วนใหญ่มักจะเป็นกรณีของรายบุคคลเท่านั้นถึงแม้ว่าจะมีผลกระทบต่อส่วนรวมอยู่บ้างก็ตาม แต่ถ้าเป็นความเสียหายอันเกิดขึ้นจากความเห็นความเข้าใจแล้วก็ยังคงเป็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก นั่นหมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธองค์ถูกบิดเบือนไป ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดๆ ถูกนำไปสอนในทางที่ผิดๆ แล้วผลร้ายก็จะตกถึงผู้ที่นำคำสอนที่ผิดๆ นั้นไปประพฤติปฏิบัติและเกิดโทษขึ้นมา ดังนั้นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากความประพฤตินี้สามารถป้องกัน แก้ไข ปรับปรุงใหม่ได้โดยให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากทางด้านความคิดแล้วและกลายเป็นมิจฉาทิฐิไปด้วย ยิ่งทำให้บุคคลนั้นยากที่จะแก้ไขใหม่ให้ถูกต้องได้เลย ด้วยเหตุนี้คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงเน้นให้มีการฝึก เพื่อให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจาและใจ การพัฒนาในเบื้องต้น จึงมุ่งเน้นไปในเรื่องของพัฒนาให้ศีลเกิดขึ้นเป็นอันดับแรก

ดังนั้น “ศีล” เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่วินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้ว ก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อม ที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

3.2 อาจารย์วิบัติ

อาจารย์วิบัติ คือ มีความประพฤติเสียหาย เสียอาจารย์ เสียจรรยา มารยาท ความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ มักจะต้องอาบัติเล็กน้อย คืออาบัติอุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ ทุกภาสิต เรียกว่า วิบัติแห่งอาจารย์ในส่วนที่เป็นความประพฤติของคฤหัสถ์ ถ้ามีการกระทำใดๆหรือความประพฤติที่ขัดต่อหลักแห่งจริยธรรม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อหลักศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของสังคม ก็ถือได้ว่าเป็นอาจารย์

วิบัติ ความวิบัตินี้สามารถเกิดขึ้นได้สำหรับทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ไม่เว้นแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ หากบุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติไปตามอำนาจของกิเลสที่มีอยู่ในชั้นธสันดานของมนุษย์ทุกคน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558)

หากเราจะมองดูสังคมไทยในยุคปัจจุบันนี้ ความเสื่อมโทรมในทางด้านศีลธรรมนั้น เกิดขึ้นให้เห็นอยู่ทุกวัน ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมระดับครอบครัว ความวิบัติที่เกิดขึ้นจากความประพฤติที่เสียหาย ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับสังคม เริ่มจากสังคมเล็กๆ ไปจนถึงระดับสังคมโลก “เหตุใดในปัจจุบัน ปัญหาจริยธรรมจึงแก้ไขได้ยาก ข้อสังเกตนี้ก็ไปสัมพันธ์กับสภาพของบ้านเมือง การที่เราให้ความสำคัญ หรือสนใจต่อเรื่องจริยธรรมและคุณธรรมมากขึ้น ก็เนื่องจากว่าในสังคมนี้หรือในประเทศชาตินี้เราได้ประสบปัญหาในทางจริยธรรมและคุณธรรม หรือเรียกศัพท์อย่างเก๋ๆ ว่าปัญหาทางศีลธรรมเพิ่มขึ้น” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

3.3 ทิฏฐิวิบัติ

ทิฏฐิวิบัติ คือ ความเห็นที่ขัดต่อความเป็นจริงหรือความเห็นผิดเป็นถูก ถ้าเป็นภิกษุก็คือเห็นผิดไปจากธรรม จากวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ดีแล้ว แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ก็เห็นได้จากการมีความคิดเห็นที่ผิดไปจากกฎเกณฑ์และกติกากฎที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับและเห็นว่าควร ที่เรียกว่าจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่ได้กำหนดและยอมรับกันมานาน รวมไปถึงความเห็นที่ผิดไปจากคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถืออยู่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 3/84/48-49)

ทิฏฐิวิบัติที่ปรากฏใน อปัณณกสูตร ว่าด้วยข้อปฏิบัติไม่ผิด “ภิกษุทั้งหลาย วิบัติ 3 ประการนี้ คือ 1) สิววิบัติ (ความวิบัติแห่งศีล) 2) จิตตวิบัติ (ความวิบัติแห่งจิต) 3) ทิฏฐิวิบัติ (ความวิบัติแห่งทิฏฐิ) ทิฏฐิวิบัติ เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นวิปริตว่า “ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล ฯลฯ สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก” นี้เรียกว่า ทิฏฐิวิบัติ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 20/119/363)

จะเห็นได้ว่า ความวิบัติที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจของทิฏฐิ เป็นความวิบัติที่เลวร้ายและรุนแรงมากกว่าความวิบัติทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้ว เพราะความคิดที่ผิด ความเห็นที่ไม่ตรงตามสภาวะความเป็นจริง เมื่อมีความคิดความเห็นที่ผิด มักจะนำความวิบัติมาสู่ตนเอง ตลอดจนสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ด้วยการเบียดเบียนตนเองและคนอื่น ความอิจฉาริษยา ความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากตัวทิฏฐิเป็นสำคัญ หากความคิดเห็นของบุคคลใดก็ตาม ที่ผิดแหวกออกไปจากความ เป็นจริงที่มันเป็นอยู่ หรือมีความคิดที่แผกแตกต่างออกไปจากกฎของสังคม มักจะเป็นคนที่ลวงละเมิดสิทธิของคนอื่น ทำผิดกฏกติกาของสังคม การกระทำและความประพฤติที่ผิดไปเช่นนี้ ย่อมก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น

3.4 อาชีวิวิบัติ

อาชีวิวิบัติ หมายถึง ความวิบัติแห่งการประกอบอาชีพ หรือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดไม่เหมาะสม ไม่ควรแก่เพศภาวะของตนเอง รวมไปถึงการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดกฎหมาย ถ้าเป็นภิกษุก็คือการแสวงหาลาภสักการะในทางมิชอบ ไม่ประกอบด้วยธรรมและวินัย เช่น การบอกรับห่วย แสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้คนหลงมกมายจะได้นำเอาสักการะมาสู่ตน แต่ถ้าเป็นคฤหัสถ์ก็คือการเลี้ยงชีพที่ผิดกฎหมาย เช่น การหลอกลวง ต้มตุ๋น ค้ายาเสพติด หรือแม้แต่ค่าน้ำเมา ก็ถือว่าเป็นการประกอบอาชีพมิชอบในทางพระพุทธศาสนา

ภิกษุผู้ปรารถนาลามก ถูกความอยากครอบงำ ย่อมอวด อุตริมนุสธรรม อันไม่มีไม่เป็นจริง เพราะเหตุอาชีวะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 1/116/61) เพราะการณอาชีวะ ภิกษุถึงความเหี้ยมชกสือ เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณอาชีวะ ภิกษุกล่าวว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเป็นอรหันต์ เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณอาชีวะ ภิกษุณิขอโภชนะอันประณีต เพื่อประโยชน์ตนมาฉัน เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณอาชีวะ ภิกษุไม่อาพาธ ขอแกลงหรือข้าวสุก เพื่อประโยชน์ตนมาฉัน เพราะเหตุอาชีวะ เพราะการณ

อาชีวะ อาบัตินี้รวมเรียกว่า อาชีวิวัตติ บุคคลผู้ไม่ได้สติ ประกอบด้วยมิจฉาอาชีวะเห็นปานใด เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก มิจฉาอาชีวะเห็นปานนั้น ย่อมไม่มีแก่ท่าน ส่วนท่านมีสัมมาอาชีวะ ก็เมื่อท่านเห็นสัมมาอาชีวะนั้นอยู่ในตน เวทนาจะพึงสงบระงับโดยพลัน(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 8/336/510)

สรุปได้ว่า ประเภทของวิบัติที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะเกิดขึ้นได้ จะต้องอาศัย “ทัญญู” เป็นตัวเหตุ และเป็นหลักสำคัญในการกระทำของมนุษย์ ตัวทัญญู หรือความเห็นของมนุษย์นี้ ที่เป็นตัวชี้ตัวผลักดัน และแรงจูงใจให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ผิด หรือถูก เป็นประโยชน์หรือความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง และต่อสังคมส่วนรวม

วิบัติที่ปรากฏในพยสนสูตร

ความวิบัติที่ปรากฏในพยสนสูตรที่ว่าด้วยเรื่อง 1) ความวิบัติแห่งญาติ 2) ความวิบัติแห่งภคชะ 3) ความวิบัติเพราะโรค 4) ความวิบัติแห่งศีล 5) และ 6) ความวิบัติแห่งทัญญู โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ออกไปในแต่ละประเด็นตามที่ได้จำแนก ดังนี้

1. ความวิบัติแห่งญาติ

คำว่า “ญาติ” หมายถึง คนในวงศ์วานที่ยังนับรู้กันได้ทางเชื้อสายฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่, ญาติสืบสายโลหิต หมายถึง ญาติที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด, ญาติธรรม หมายถึง ญาติในทางธรรม, ผู้มีความสัมพันธ์ฉันญาติเพราะนับถือศาสนาหรือลัทธิของศาสนาาร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

จากความหมายของคำว่าญาติ ที่ได้กล่าวมานั้น หากจะมองในแง่ของด้านศาสนา จะเห็นได้ว่า คนแต่ละคนที่มาสู่โลกมนุษย์นี้ มีที่มาแตกต่างกัน คนหรือมนุษย์ที่เราสามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า อาจจะมีลักษณะเหมือนกันในด้านสรีระร่างกาย แต่มีสิ่งหนึ่งที่เราไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าเลยนั่นก็คือ “จิตใจ” ดังตัวอย่างในนิทานธรรมบทที่ได้ยกขึ้นมากล่าวอ้างนั้นว่า นางทาสีคนหนึ่งแข่งด่าว่า “นี่เป็นแผ่นกระดานที่บุตรของนางทาสีชื่อว่าสาชชัตติยานัง แล้วล้างแผ่นกระดานที่พระกุมารนั้นนั่งในท้องพระโรง ด้วยน้ำเจือด้วยน้ำนม มหาตเล็กคนหนึ่ง ลืมอาวุธของตนไว้ กลับไปเอาอาวุธนั้น ได้ยินเสียงว่าวิฑูชกกุมาร จึงถามโทษนั้น ทราบว่า “นางวาสาชชัตติยาเกิดในท้องของนางทาสีของท้าวมหานามศากยะ” จึงบอกกล่าวแก่พวกพล ได้มีการอื้อฉาวกันอย่างขนานใหญ่ว่า “ได้ยินว่า พระนางวาสาชชัตติยาเป็นธิดาของนางทาสี” เจ้าวิฑูชกทรงสดับคำนั้น ตั้งพระทัยว่า “เจ้าศากยะเหล่านั้นจงล้างแผ่นกระดานที่เรานั่งด้วยน้ำเจือด้วยน้ำนมก่อน แต่ในเวลาที่เราดำรงอยู่ในราชสมบัติแล้ว เราจักเอาเลือดในลำคอของเจ้าศากยะเหล่านั้นล้างแผ่นกระดานที่เรานั่ง”

การที่จะเข้าใจอรรถที่ว่า ชื่อว่า จิต เพราะสังสมสันดานของตนด้วยสามารถแห่งชวน วิถีนัน จะต้องเข้าใจเรื่องของจิต ซึ่งเกิดดับๆ สืบต่อกันอย่างรวดเร็วว่า นามธรรม ที่เกิดกับจิต แล้วดับไป แต่ละขณะนั้น สะสมสืบต่อในจิต ขณะหลังๆที่เกิดดับสืบต่อมา นั่นเอง เมื่อจิตเกิดขึ้น เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา หรือได้ยินเสียงที่ปรากฏทางหู เป็นต้น ตามปกติจะไม่รู้ว่าขณะที่เห็นหรือ ได้ยินนั้น เป็นลักษณะของจิต แต่มักจะรู้ว่า ขณะใดจิตใจเป็นทุกข์ เศร้าหมอง ชุ่มมัว ขณะใด จิตใจ สบายแจ่มใส ขณะใด โกรธ ขณะใด เมตตาสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลอื่น ขณะใด เป็นมิตรไมตรีกับบุคคลอื่น จิตแต่ละขณะที่เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว นั้น ก็สังสมสันดานของตน คือ ไม่ว่าจะ เป็นโลกียกุศล อกุศล แต่ละขณะที่เกิดขึ้น แล้วดับไปนั้น เป็นปัจจัยสะสมสืบต่อในจิต ดวง(ขณะ)ต่อๆ ไป เพราะเมื่อ จิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นแล้วดับไป การดับไปของจิตดวงก่อน เป็นปัจจัยให้ จิตดวงต่อไป เกิดขึ้นสืบต่อทันที ฉะนั้น จิตดวงที่เกิดต่อจึงมีสภาพธรรม ซึ่งจิตดวงก่อนสะสมไว้แล้ว สืบต่อไป ในจิตดวงหลังๆ ที่เกิดต่อๆไปอีกเรื่อยๆ (สุจินต์ บริหารวนเขตต์, 2553)

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า บุคคลผู้มาสู่โลกนี้ย่อมต้องอาศัยหมู่คณะ บุคคลที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสังคมหรือถิ่นกำเนิดของบุคคลนั้นอาศัยอยู่ จะต้องประกอบไปด้วย พ่อแม่ พี่น้อง ลุงป้า น้าอา ตลอดจนญาติๆที่อยู่

วงศ์ตระกูลเดียวกัน ถึงแม้ว่าความเป็นญาติที่ผูกพันกันทางสายเลือดก็ดี หรือมิตรสหายผู้ใกล้ชิดก็ดี หากบุคคลนั้นไม่ตั้งตนอยู่ในกฎเกณฑ์ หรือข้อระเบียบประพฤติกฎปฏิบัติภายในครอบครัวหรือวงศ์ตระกูล บุคคลนั้นย่อมเป็นที่รังเกียจของบุคคลในเครือญาติ และหากประพฤติตัวไม่ตั้งตนอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่ในตระกูลแล้ว อาจจะถูกตัดขาดจากญาติมิตร หรืออาจจะทำลายล้างญาติมิตรด้วยจิตที่อาฆาตพยาบาทกันเลยทีเดียว ก็เนื่องมาจากลักษณะทางจิตใจเป็นเหตุสำคัญ และองค์ประกอบของลักษณะทางสังคมอีกประการหนึ่ง ที่จะเป็นตัวชี้วัดและแรงผลักดันให้บุคคลนั้นมีความประพฤติปฏิบัติตนไปในทางลักษณะที่ผิดหรือถูกนั่นเอง

2. ความวิบัติแห่งโศคะ

ความหมายของคำว่า “โศคะ” หมายถึง สมบัติ เช่น ถึงพร้อมด้วยโศคะ ในคำกิริยา หมายถึง การกินการใช้สอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ดังที่ได้ยกอุทาหรณ์เรื่องของชนปาลเศรษฐี ขึ้นมาแสดงให้เห็นถึงความวิบัติของทรัพย์หรือโศคะของตนเอง ที่ไม่สามารถที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เนื่องด้วยเหตุของความตระหนี่ ความหวงแหนทรัพย์สินของตนเอง จึงเป็นเหตุให้ตนเองถึงความวิบัติ ในความวิบัติแห่งโศคะนี้ ไซว่าทรัพย์สินเป็นเหตุให้บุคคลถึงความวิบัติ แต่ความเป็นจริงตามหลักธรรมในคำสอนของพระพุทธศาสนา ความโลภ ความตระหนี่ ความหวงแหน ในโศคะทรัพย์ต่างหากที่เป็นผลทำให้บุคคลถึงความวิบัติ ดังนี้

มีพระนครของพระเจ้าทสันนราชปรากฏชื่อว่า เอรก็ฉะเมื่อก่อนข้าพเจ้าเป็นเศรษฐีอยู่ในนครนั้นชนทั้งหลายเรียกข้าพเจ้าว่า ชนปาลเศรษฐีข้าพเจ้ามีเงิน 80 เล่มเกวียน ทองคำ แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ ก็มีมากมาย แม้ข้าพเจ้าจะมีทรัพย์มากมายถึงเพียงนั้นก็ไม่พอใจที่จะให้ทาน ปิดประตูเรือนแล้ว จึงบริโภคอาหารด้วยคิดว่าพวกยาจกอย่าได้เห็นเรา ข้าพเจ้าไม่มีศรัทธา เป็นคนตระหนี่ กระด้าง ได้ด่าพวกคนที่ให้ทาน ทำบุญและห้ามชนเป็นจำนวนมาก ที่ให้ทานทำบุญด้วยคำว่า ผลแห่งทานไม่มีผลแห่งความสำรวมจักมีแต่ที่ไหน จึงทำลายสระน้ำ บ่อน้ำ ที่เขาขุดไว้ ทำลายสวนดอกไม้ สวนผลไม้ ศาลาน้ำดื่มและสะพานในที่เดินลำบากให้พินาศ ข้าพเจ้านั้นไม่ได้ทำความดี ทำแต่ความชั่วไว้เคลื่อนจากมนุษย์โลกนั้นแล้วจึงเกิดในแดนเปรตมีแต่ความหิวกระหายตลอด 50 ปี ตั้งแต่ข้าพเจ้าตายแล้วยังไม่ได้กินข้าวและดื่มน้ำเลย ความหวงแหนทรัพย์เป็นความพินาศ”

จึงเห็นได้ว่า ทรัพย์สินเงินทอง โศคะต่างๆ ถึงจะมีมากมายเพียงไรก็ตาม ก็ไม่สามารถจะคุ้มครองให้บุคคลนั้นไม่ตกไปสู่ความแห่งวิบัติได้ แต่ความโลภ ความตระหนี่ ความหลง ความหวงแหนในทรัพย์ต่างหาก ที่บันดลให้บุคคลนั้นกระทำการที่ไม่ควรทำ อันเป็นเหตุทำให้ถึงความวิบัตินั้นได้ เหตุเพราะมีความเห็นที่ผิดจากหลักความเป็นจริง เห็นผิดเพราะอาศัยความหลง เหตุที่เกิดความหลงเพราะความไม่รู้ตามความเป็นจริง เมื่อความไม่รู้ตามความเป็นจริงเกิดขึ้นครอบงำจิต ก็ทำให้บุคคลนั้นยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของจิตที่มีมัจฉาปฏิญญีครอบงำ เมื่อความเห็นผิดครอบงำจิต ย่อมทำให้บุคคลนั้นกระทำในสิ่งที่ผิดๆ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อบุคคลอื่น แม้กระทั่งตัวเองก็ย่อมได้รับผลของการกระทำของตนเอง ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

3. ความวิบัติเพราะโรค

“โรค” หมายถึง สภาวะและอาการที่ทึ่มแวง ทำลาย ชัดขวาง ย่ำยี เบียดเบียน และเป็นอุปสรรคของชีวิต ทำให้ชีวิตได้รับทุกขเวทนา ปราศจากสุขและพบแต่สิ่งที่ไม่น่าปรารถนาอยู่รำไป โรคดังกล่าวนี้สามารถแบ่งได้อยู่ 2 ประเภทคือ

1) โรคทางจิต คือ โรคที่เป็นต้นกำเนิดในการทำลายสันติและก่อให้เกิดพาหะนำไปข้ามภพข้ามชาติได้ อาจเรียกรวมได้ว่าเป็น “โรคที่มาจากกรรมเก่า” เช่นเกิดมาก็มีสติปัญญาพิกลพิการ พันเพื่อน สมานิสัน ภาวะทางอารมณ์บกพร่อง ฯลฯ

2) โรคทางกาย คือโรคที่ทำลายรูปธรรมให้พบแต่ความขำรูด คร่ำคร่าจนเกิดเวทนาอย่างแรงกล้า หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นโรคที่เกิดมาจากกรรมใหม่และกรรมเก่าผสมกัน เช่น ป่วยเป็นโรคมะเร็ง หรือป่วยเป็นโรคเรื้อรังใดๆ ที่รักษาไม่หาย ใช้นเวลารักษานานมาก ก็ยังไม่หายขาดอาการทรงๆ ทรุดๆ อยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าความวิบัติแห่งโรค ที่กล่าวไว้ในพยสนสูตรนั้น สือให้เห็นว่า ความเป็นผู้มีโรคมาย่อมก่อให้เกิดทุกขเวทนาใน

ปัจจุบัน เป็นผลมาจากบุพกรรมเก่าที่บุคคลเคยกระทำมาในอดีตชาติ แต่ไม่มีผลต่อการกระทำในปัจจุบันชาติ และไม่ส่งผลให้ไปสู่สุคติหรือทุคติ ตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แต่มีผลต่อการกระทำในปัจจุบัน หมายความว่า เมื่อโรคร้ายที่เกิดขึ้นทางกายก็ดี หรือทางจิตก็ดี ในคำสอนทางคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากบุพกรรมเก่าในอดีตชาติ หรืออดีตในขณะปัจจุบัน ดังได้ยกอุทาหรณ์ขึ้นมา ตามที่ได้ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อชี้ให้เห็นว่าความเป็นผู้มีโรคมานั้น มีสาเหตุที่มาจากกรรมเก่าดังที่จะได้ยกอุทาหรณ์ขึ้นมาแสดง ดังนี้ “มาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นผู้เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศัสตราบ้าง เพราะกรรมนั้นที่เขาให้บริบูรณ์ยึดมั่นไว้อย่างนั้น หลังจากตายแล้วเขาจึงไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในอบายทุคติ วินิบาต นรก กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในทีใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคมามาก”

ดังนั้น การกระทำหรือกรรมในอดีตชาติหรือในปัจจุบัน เป็นปัจจัยส่งผลให้บุคคลผู้กระทำความชั่วที่ไม่ดี ที่ไม่ควรทำ ด้วยการเบียดเบียนผู้อื่นหรือการเบียดเบียนตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีผลและส่งผลให้เกิดความวิบัติขึ้นได้ ดังที่เห็นเป็นเชิงประจักษ์อยู่ในสังคมปัจจุบันขณะนี้ จะเห็นได้ว่าการเบียดเบียนตนเองด้วยการดื่มสุราเมรัยอันเป็นของมีนเมา เสพสารเสพติดให้โทษ ยาบ้า ยาอี เป็นต้น ทำให้ร่างกายได้รับโรคร้ายติดตามมาเช่น ตับแข็ง มะเร็งในตับ ตลอดจนจนภาวะร่างกายเสื่อมประสิทธิภาพทางสติและสัมปชัญญะ ทำงานไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น อันเป็นสาเหตุให้ถูกออกจากงาน เกิดภาวะความเครียดติดตามมา ผลสุดท้ายทำร้ายตนเองหรือไม่ก็ทำร้ายผู้อื่นด้วยอาการจิตหลอน และปัญหาอีกมากมายที่จะตามมา การบริโภคที่ไม่รู้จักประมาณตนก็เช่นเดียวกัน อันเป็นสาเหตุการนำไปสู่โรคร้ายที่ทำลายผู้คนมามากต่อมาก ดังเช่น โรคอ้วน เบาหวาน ความดัน ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบให้ร่างกายผจญกับโรคร้ายต่างๆ นานา ทำให้บุคคลนั้นต้องได้รับทุกขเวทนาที่เกิดจากโรค สุดท้ายร่างกายย่อมแตกดับไป และเป็นผลสืบเนื่องต่อไปในภพหน้าตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

4. ความวิบัติแห่งศีล

ความวิบัติที่เกิดจากบุคคลผู้ทุศีล หรือไม่มีศีล แต่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์แต่ละกลุ่มหรือแต่ละหมู่เหล่าดังกล่าวนี้ก็มีทั้งผลดีและผลไม่ดี ผลดีก็คือการที่ผู้คนในสังคมสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นของใหม่ได้ โดยไม่มีความขัดแย้งภายในเกิดขึ้น ส่วนที่ไม่ดีก็คือการปรับตัวไม่ได้ จนเกิดความขัดแย้งที่อาจนำไปสู่ความล่มสลายทางศีลธรรมและความเป็นมนุษย์ได้ สังคมไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในยุคแห่งการเสื่อมศีลธรรมและความล่มสลายในความเป็นมนุษย์ เพราะแลเห็นได้จากปรากฏการณ์และปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างสม่ำเสมอในขณะนี้ “พฤติกรรมทางเพศที่ผิดความเป็นมนุษย์” เช่น พ่อข่มขืนลูก และการสมสู่อย่างสำส่อนของเด็กวัยรุ่น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นได้เพราะมนุษย์ไร้ซึ่งมโนธรรม ขาดศีลธรรม จึงทำให้ความวุ่นวายในสังคมเกิดขึ้น ดังที่ได้ยกเอาอุทาหรณ์ขึ้นมาแสดง ดังนี้

ดูกรคฤหบดีทั้งหลาย คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้วในโลกนี้ ย่อมเข้าถึง ความเสื่อมแห่งโลกะอย่างใหญ่อันมีความประมาทเป็นเหตุ อันนี้เป็นโทษข้อที่หนึ่งแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล อีกข้อหนึ่ง เกียรติศัพท์อันชั่วของคนทุศีล มีศีลวิบัติแล้วย่อมกระฉ่อนไป อันนี้เป็นโทษข้อที่สองแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล อีกข้อหนึ่ง คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว จะเข้าไปสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมครั่นคร้าม ก่อเขิน อันนี้เป็นโทษข้อที่สามแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล อีกข้อหนึ่งคนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว ย่อมหลงกระทำกาละอันนี้เป็นโทษข้อที่สี่แห่งศีลวิบัติของคนทุศีล อีกข้อหนึ่ง คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก อันนี้เป็นโทษข้อที่ห้าแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล ความเป็นบุคคลผู้ทุศีลหรือไม่มีศีลเพียงข้อใดข้อหนึ่ง ก็สามารถทำให้บุคคลนั้น เป็นที่รังเกียจแก่บุคคลทั่วไป เข้าไปอาศัยอยู่ในสังคมใดๆ ย่อมก่อความเดือดร้อน สร้างปัญหาให้แก่บุคคลอื่น ดังที่ได้ปรากฏในเรื่องของพระธนิยกุลมฤการบุตร ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ดังนี้

“ขณะนั้น พระเจ้าพิมพิสารเสด็จเข้าไปหาพระธัญญุมภการบุตร ทรงไหว้แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ตรัสถามว่า “พระคุณเจ้า ทราบว่าไม้ของหลวง ที่เก็บไว้ซ่อมแปลงเมืองในคราวจำเป็น โยมถวายแก่พระคุณเจ้า จริงหรือ”

“จริง มหาบพิตร” “พระคุณเจ้า โยมเป็นพระเจ้าแผ่นดิน มีกรณียกิจมากมาย ถึงจะถวายไปแล้วก็จำไม่ได้ พระคุณเจ้าโปรดเตือนความจำให้โยมด้วย” พระธัญญุมภการบุตร ทูลว่า “ขอถวายพระพร พระองค์จำได้ไหม ครั้งที่พระองค์เสด็จเถลิงถวัลยราชย์ใหม่ๆ ทรงเปล่งพระวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายหญ้า ไม้และน้ำแก่อมณฑลพราหมณ์ ขอสมณพราหมณ์โปรดใช้สอยเถิด”

“พระคุณเจ้า โยมจำได้ ทีโยมพูดนั้น หมายถึงสมณพราหมณ์ผู้มีความละเอียดมีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา มีความรังเกียจแม้ในโทษเล็กน้อย หญ้า ไม้และน้ำนั้นยังมีใครจับจอง อยู่ในป่า ท่านจงใจอ้างจะขนไม้ที่ไม่ให้ไป พระเจ้าแผ่นดินเช่นโยมจะฆ่า จองจำหรือเนรเทศสมณพราหมณ์อย่างไรได้ นิมนต์กลับไปเถิด ท่านรอดตัวเพราะขน แต่อย่าได้ทำอย่างนี้อีก”

ประชาชนพากันตำหนิประณาม โพนทนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ไม่มีความละเอียด ทุกีล ชอบพูดเท็จ แต่กัปฏิญญาว่า ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ พูดจริง มีศีล มีกัลยาณธรรม พวกท่านไม่มีความเป็นสมณะ ไม่มีความเป็นพราหมณ์ ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ของพวกท่านเสื่อมสิ้นไปแล้ว พวกท่านจะเป็นสมณะเป็นพราหมณ์ได้อย่างไร พวกท่านปราศจากความเป็นสมณะ ปราศจากความ เป็นพราหมณ์ แม้พระเจ้าแผ่นดินก็ยังถูกสมณะเหล่านั้นหลอกลวงได้ไหนคนอื่นจักไม่ถูกหลอกลวงเล่า” ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนตำหนิ ประณาม โพนทนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา จึงตำหนิ ประณามโพนทนาว่า “ไหนท่านพระธัญญุมภการบุตรจึงขโมยไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไปเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลาย ตำหนิท่านพระธัญญุมภการบุตรโดยประการต่างๆแล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ”

จะเห็นได้ว่า ความวิบัติแห่งศีล เกิดขึ้นเพราะความประมาทเป็นเหตุ เพราะความไม่รู้ตามความเป็นจริง เมื่อความไม่รู้กับความประมาท คือ ขาดความรอบครอบ ขาดการคิดพิจารณาในสิ่งที่ตนกระทำ ว่าจะเป็ผลดีหรือร้ายต่อตนเองหรือต่อบุคคลอื่นเช่นไรบ้าง ความวิบัติแห่งศีลจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยปัจจัยหลักนั้นก็คือ ความหลงผิด หรือทิฐฐิ ที่ยึดเอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง หรือสังครมรอบตัว ขอแค่เพียงสิ่งที่ทำลงไป หรือการพูดออกไป ด้วยความพอใจของตน ไม่สนใจว่าจะสร้างปัญหาให้กับคนอื่นหรือไม่อย่างไร เพราะคิดว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้น หรือการพูดนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องสำหรับตนเอง ด้วยเหตุนี้ความวิบัติจึงเกิดขึ้น การเกิดขึ้นของศีลวิบัตินี้ด้วยอาศัยอำนาจของความเห็นที่ผิด จิตที่ถูกครอบงำไปด้วยอำนาจของกิเลส มีความหลงเป็นตัวเหตุแล้วนำไปสู่กิเลสน้อยใหญ่ ที่คอยชักโยบงการให้บุคคลผู้หลงนั้น กระทำในสิ่งที่ผิด ขัดต่อหลักศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เป็นเหตุให้สร้างการเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่บุคคลอื่น ตลอดจนสังคมและชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ผลสุดท้ายตนเองย่อมเดือดร้อนและได้รับผลของการกระทำของตนเอง

5. ความวิบัติแห่งทิฐฐิ

ทิฐฐิ หมายถึง ความเห็น ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันเป็นสิ่งที่น่าพา ครอบงำ และมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละคนให้ดำเนินไปในทิศทางใด ซึ่งอาจรุ่งเรืองหรือเสื่อมถอย ทั้งนี้ ทิฐฐิ ไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่าเป็นความเห็น ความเชื่อที่ถูกต้อง คือ เป็นสัมมาทิฐฐิ หรือ ความเห็น ความเชื่อที่ผิด คือ เป็นมิจฉาทิฐฐิ

มิจฉาทิฐฐิ หมายถึง ความเห็นหรือความเข้าใจที่นำไปสู่ความเสื่อม อันเกิดจากการไม่ยอมรับในการกระทำ และผลแห่งการกระทำของตน ทำให้ไม่มีความสำนึก ไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นจนเป็นเหตุให้เกิดการประพฤติ ปฏิบัติที่ไม่สร้างสรรค์ และไม่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงาม มิจฉาทิฐฐิ มาจากคำว่า มิจฉา หมายถึง ผิด หรือ วิปริต ทิฐฐิ หมายถึง ความเห็น หรือ ความเข้าใจ

ทิวฏฐิ เป็นตัวนำพา และกำหนดชีวิต ทั้งในด้านความคิด และการแสดงออก กล่าวคือ ทิวฏฐิ นำพาความคิดให้มองเห็น ให้เข้าใจ ให้เชื่อถือ ให้เลื่อมใสต่อสิ่งต่างๆที่เข้ามาในชีวิตอย่างไร ก่อนที่จะกำหนดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร

การเกิดขึ้นของสัมมาทิวฏฐิ มิใช่เพียงอาศัยธรรมในประการเดียวเท่านั้น แต่ยังต้องการสนับสนุนจากธรรมในข้ออื่นๆด้วยเช่นกัน เพื่อให้สัมมาทิวฏฐิที่เกิดขึ้นในตนมีความเข้มแข็ง และมีกำลังบริสุทธิ์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิวฏฐิ 2 แนวทาง ได้แก่

1) โปรโตโฆสะ เป็นปัจจัยภายนอก หมายถึง เสี่ยงจากผู้อื่นหรือสิ่งรู้เห็นจากภายนอก และหมายความรวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกต่างๆ อาทิ หนังสือตำรา คำสอน การเล่าเรียน การรับรู้จากสื่อหรือข่าวสารทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกในสิ่งที่ตั้งงามที่ช่วยหล่อหลอม และขัดเกลาให้เป็นผู้รู้ และเป็นผู้มีคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ตั้งงาม โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลัก กัลยาณมิตร 4 ประการ และสัปปุริสธรรม 7 ประการ

2) โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดในทางที่ถูก คือ การทำในใจโดยแยบคายหรือการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี อาทิ การรู้จักคิดพิจารณาให้เห็น ให้รู้แจ้งในเหตุ และผลอันพึงจะเป็น สืบหาเหตุปัจจัยให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งต่างๆออกให้เห็นเป็นส่วนๆ ตามสภาวะที่สัมพันธ์กัน อันปราศจากอคติแห่งตนหรือความต้องการแห่งตน ซึ่งจะทำให้เกิดความตั้งงาม และแก้ปัญหาได้ตามมา ด้วยปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิวฏฐิ 2 ประการที่ได้กล่าวมา หากเว้นปัจจัยเหล่านี้แก่บุคคลผู้ใดก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดเป็นบุคคลผู้มีมิจฉาทิวฏฐิเป็นที่ไปอย่างแน่นอน

จะเห็นได้ว่า ความเป็นผู้มีมิจฉาทิวฏฐิเห็นวิปริต คลาดเคลื่อนจากความจริง ย่อมไม่ก่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เพราะบุคคลผู้มีทิวฏฐิที่วิบัติ ย่อมเป็นบุคคลผู้เห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวย่อมลวงละเมิดข้อห้าม ข้อประพฤติปฏิบัติ โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดมิจฉาทิวฏฐิ คือ โปรโตโฆสะที่ไม่ตั้งงาม โปรโตโฆสะที่ไม่ตั้งงาม หมายถึง ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่ตั้งงามหรือไม่ส่งเสริมให้เกิดความเห็น ความเชื่อในทางที่ถูก อาทิ การไม่ได้เล่าเรียน พ่อแม่ทะเลาะกันให้เห็น คบเพื่อนไม่ดี หรือ สถานที่ที่เฝ้าระวังยามคำคิน เป็นต้น

อนิโยนิโสมนสิการ หมายถึง การไม่ทำใจให้แยบคาย หรือ ไม่รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาพิจารณา ทำให้ไม่รู้แจ้งถึงเหตุ และผลแห่งความจริง จนกลายเป็นคนเขลา ซึ่งถูกชักนำไปในทางที่ผิดได้ง่าย ปัจจัยนี้ ล้วนมีเหตุมาจากปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ อาทิ การไม่ได้เล่าเรียน การไม่ได้อบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความจริงที่พระองค์ทรงตรัสรู้และทรงเทศนาสั่งสอน พุทธบริษัทให้เข้าใจและ ปฏิบัติ ตามจนเห็นความจริงนั้นๆ ก็คือ สิ่งทั้งหลายที่ปรากฏนั้น เป็นธรรมแต่ละชนิด แต่ละประเภท ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น เพราะมีปัจจัยปรุงแต่งจึงเกิดขึ้นได้ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความเสียใจ ความทุกข์ ความสุข ความริษยา ความตระหนี่ ความเมตตา ความกรุณา การเห็น การได้ยิน เป็นต้น ล้วนแต่เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิด สภาพธรรมแต่ละประเภทรูปนั้นต่างกัน เพราะเกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆกัน การที่หลงยึดความโลภ ความโกรธ และสภาพธรรมอื่นๆที่เกิดขึ้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลนั้น เป็นความเห็นผิด เป็นความเข้าใจผิด เพราะธรรมเหล่านี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป หมดไป เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนตาย การหลงเข้าใจผิดว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลนั้น ก็เพราะไม่รู้ความจริงของธรรมทั้งปวง เมื่อเห็นขณะใดก็ยึด การเห็นซึ่งเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งว่า เป็นตัวตน เป็นเราเห็น เมื่อได้ยินก็ยึดสภาพธรรมที่ได้นั้น เป็นตัวตน เป็นเราได้ยิน เมื่อได้กลิ่น ก็ยึดสภาพธรรมที่ได้กลิ่นนั้น เป็นตัวตน เป็นเราได้กลิ่น เมื่อลิ้มรส ก็ยึดสภาพธรรมที่ลิ้มรสนั้น เป็นตัวตน เป็นเราได้ลิ้มรส เมื่อคิดนึกเรื่องใด ก็ยึดสภาพธรรมที่คิดนึกนั้น เป็นตัวตน เป็นเรานึกคิด เป็นต้น

บทสรุป

วิบัติที่ปรากฏในพยสนสูตรนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยอำนาจของทิวฏฐิเป็นตัวชี้แนะ และเป็นตัวผลักดัน ให้กระทำเพราะความไม่รู้ตามความเป็นจริง ความหลงผิดคิดว่าสิ่งที่ตนคิดหรือกระทำนั้นเป็นความถูกต้อง เมื่อความไม่รู้เข้าครอบงำจิตบวกกับความหลงผิด คิดสำคัญตนว่า คิดถูก กระทำถูกต้องทั้งทางกาย วาจา และใจ ขาดความรอบ

ครอบในการดำเนินชีวิต ขาดการคิดพิจารณาในสิ่งที่ตนกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ว่าจะเป็นผลดีหรือร้ายต่อตนเองหรือต่อบุคคลอื่น มักยึดเอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง หรือสังคมรอบตัว ขอแค่เพียงสิ่งที่ทำลงไป หรือการพูดออกไป ด้วยความพอใจของตน ด้วยความหลงสำคัญตนว่าถูกต้อง ไม่สนใจว่าจะสร้างปัญหาให้กับคนอื่นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ ความวิบัติแห่งญาติ ความวิบัติแห่งโกละ หรือความวิบัติแห่งโรค ความวิบัติแห่งศีล จึงมักเริ่มต้นที่ความวิบัติแห่งทิฐิ

เพราะคำว่า “ทิฐิ” มักมีคำขยายนำหน้า เช่น สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) มิจฉาทิฐิ (ความเห็นผิด) แต่ถ้ามองคำว่า ทิฐิ คำเดียว มักจะแสดงถึงความมีนิสัยไม่ดี หมายถึง มีความยึดถือตามความเห็นของตน ความถึ่มั่นที่จะให้เป็นไปตามความเชื่อถือหรือความเห็นของตน อันเป็นเหตุให้บุคคลผู้มีความเห็นผิด มักจะกระทำด้วยอำนาจทิฐิแห่งตน เมื่อละจากโลกนี้ไป อบาย ทุกติ วินิบาต นรก เป็นที่ไปในเบื้องหน้า หรืออีกนัยหนึ่ง บุคคลผู้หลงกระทำผิดด้วยอาศัยทิฐิ เป็นตัวเหตุ นำ ย่อมทำให้บุคคลนั้น เสื่อมจากโกละ เสื่อมจากญาติ และสุดท้ายความเสื่อมหรือความวิบัติแห่งโรค จะต้องเกิดขึ้นแก่บุคคลในชาติปัจจุบันนี้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว ชิตตะขบ. (2553). หลักการถือศีลปฏิบัติธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ปิ่น มุกกันต์. (2535). พุทธศาสตร์ ภาค 1. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การพัฒนาจริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ สวย จำกัด.
- _____. (2551). จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2558). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพฯ: ผลิตัมม์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วสิน อินทสระ. (2557). พุทธอุทาน. กรุงเทพฯ: สุภา.
- สมภาร พรหมทา. (2548). พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- สุจินต์ บริหารวนเขตต์. (2553). ปรมัตถธรรมสังเขป จิตตสังเขป และภาคผนวก. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.

